

Den 28 oktober mottar den japanske författaren Haruki Murakami Franz Kafka-priset i Prag för bland annat sin roman Kafka på stranden, som nu kommit ut på svenska. Priset har för övrigt två år i rad delats ut till författare som senare samma år mottagit Nobelpriset, nämligen Elfriede Jelinek 2004 och Harold Pinter 2005.

Murakami sägs numera vara nobelpriskandidat. Han döljer inte att han medvetet satsat på en internationell karriär alltifrån den stund han som ung skaffade sig en agent i New York. Han hör till de författare som tilldelas årlånga stipendier för att sitta och skriva ostört vid elituniversitet i USA. Hans böcker är översatta till ett otal språk och har blivit kult med mångmiljonupplagor i bl a Japan, Sydkorea, Kina och USA.

Han har medvetet undvikit de konstnärskotterier som är förhärskande i Japan och har därmed uteslutits från denna gemenskap. Resultatet är att han inte inhöstar några lagrar i de kretsarna utan anklagas för att utarma det japanska språket. Han har trots det fått japanska litteraturpris.

Murakami uppfattas ofta som en nationslös författare i sina verk och tar upp allmängiltiga existentiella frågor. På senare år har han dock återvänt till Japan efter många år utomlands. Han uttrycker ofta oro över samhällsutvecklingen där, vilket bl a resulterat i djupintervjuer om giftgasattacken i Tokyos tunnelbana 1995.

Kafka på stranden utspelas i ett Japan med autentiska platsnamn och miljöer och många alluderar till japansk historia, religion och litteratur. Huvudpersonen, den 15-årige pojken Kafka Tamura lever under sin fars Oidpusliknande förbannelse att Kafka en gång kommer att döda sin far, åtrå sin mor och ligga med sin syster. Namnet Kafka betyder enligt romanen kråka (kanske bättre korp?) på tjeckiska. Pojken följs genom romanen av en manande pojkröst som kallas Kråka, på japanska Karasu. Karasu är enligt myten gudarnas sändebud. Kafka letar oförstående men med Kråkas hjälp efter en öppning i livets labyrint i ett Japan som med romanens ord visserligen är ett litet land men där man lätt kan gå vilse.

Som i alla Murakamis romaner binds verklighetens och drömmens olika former av absurditet samman, stundom i ett scenario som inte ligger långt efter den japanska kultrysaren The Ring. Många fnyser åt spökhistorier, men i Japan existerar de än idag mycket nära dagsljuset. Liksom i Hayao Miyazakis anime, till exempel Spirited Away, blandar Murakami ansträngningslöst in alla möjliga referenser till sagor och historia. Murakami har tidigare sagt sig vara ointresserad av den klassiska japanska litteratur som hans föräldrar ägnade sig åt, men i Kafka på stranden spelar ikiryō, en levande människas vålnad som visar sig och tar en annan människa i besittning, en central roll på samma sätt som i den tusenåriga romanen Berättelsen om Genji och 1700-talsförfattaren Ueda Akinaris Berättelser om månsken och regn, som han refererar till.

Men Murakami blandar, liksom dagens samhälle, det japanska med uppenbarelser som Johnny Walker i hög hatt, röd rock, vita byxor och långa stövlar och Kentucky Fried Chickens Colonel Sanders, båda i helt nya inkarnationer.

Kafka är vilse i tiden, i verkligheten, i drömmen. Hans gode vän den androgyna bibliotekarien Oshima undervisar honom om det oväsentliga i hur kroppen ser ut och det allt överskuggande i vad detta käril fylls med. Utan minnen är det tomt som böcker utan bokstäver. Detta är det helt bärande temat i allt Murakami skriver. Den gamle mannen Nakata, som oskuldsfull irrar omkring efter en sten, har berövats sin intellektuella förmåga vid en mystisk händelse i en skog. Sig själv ovetande gör han det möjligt för Kafka att vandra genom en annan skog till Andra sidan, en plats som finns just under våra fötter för den som vågar bege sig dit, enligt Murakami. Men liksom i flera av hans andra romaner är detta en plats där alla invånare i utbyte mot evigt lugn har tömts på minnen. I Hardboiled Wonderland and the End of the World förvaras minnena i enhörningars kranier. Kafka å sin sida tvingas återvända till livet eftersom han måste bevara minnet av den älskade om hon alls ska finnas.

Översättarna Eiko och Yukiko Duke har skickligt, med humor där så krävs, överfört de tvära kasten mellan olika generationers sätt att uttrycka sig till svenska.

Nyligen har novellsamlingen *Blind Willow, Sleeping Woman* kommit ut på engelska (Harvill Secker). I A 'Poor Aunt' Story blir en gammal faster till en metafor för författandet som varje skrivande människa känner igen. Novellsamlingen tilldelades nyligen det stora novellpriset Frank O'Connor International Short Story Award. Murakami fick priset för den magi och skräck som han för övrigt också visar i *Kafka på stranden*. Där påminner raden av avhuggna katthuvuden i ett kylskåp om ett berömt foto av avhuggna kinesiska huvuden under den japanska massakern i Nanjing 1937. Det är knappast ett sammanträffande. Även nationers minnen måste bevaras, vilket mer och mer har blivit ett inslag i Murakamis författande.

Monica Braw